

РЕЦЕНЗИЯ

От: *проф. д-р Иван Димитров Пенев, Аграрен Университет – Пловдив; катедра „Икономика“; област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.8. Икономика; научна специалност Икономика и управление (по отрасли)*

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност в УНСС.*

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1143/28.04.2026 на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Силвия Петрова Томова-Захариева*
Тема на дисертационния труд: **ОЦЕНКА НА
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Икономика на природните ресурси“ / Бизнес факултет на УНСС по научна специалност съгласно заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 1316/30.04.2025 г. Обучението е осъществено в свободна форма през периода 22.04.2025 г. – 22.04.2030 г.

Дисертантът е придобил през 2014 г. бакалавърска степен по икономика (Аграрен бизнес), а през 2015 г. – магистърска степен по същата специалност в Университета за национално и световно стопанство, катедра „Икономика на природните ресурси“. Трудовата си кариера започва през 2015 г. като оперативен счетоводител към „Банд -

консултации и управление“ ООД, гр. София. В периода 2020–2024 г. работи като снабдител-доставчик към две фирми, а от 2024 г. е оперативен счетоводител към „Творчески колектив България“ ЕООД, гр. София.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е в обем от 139 страници, от които: Увод (6 страници); Първа глава: Теоретико-методологични основи за анализ и оценка на регионалната конкурентоспособност – 41 страници; Втора глава: Селските райони в България – дефиниция и развитие. – 27 страници; Трета глава: Резултати и оценка на конкурентоспособността на селските райони в България– 42 страници; Заключение (5 страници); Литература (8 страници). Използвани са 158 литературни източника (140 на латиница и 18 на български), 24 таблици, 11 фигури и 7 карти в текста.

Дисертационният труд е добре структуриран и включва всички необходими елементи.

Актуалност на темата: Тематиката, свързана с конкурентоспособността на селските райони, е особено актуална поради факта, че значителна част от територията на България е класифицирана като селска. Тези райони се характеризират с висока безработица, слабо развита инфраструктура и недостатъчен достъп до услуги. Обезлюдяването е процес, който съпътства селските райони, особено през последното десетилетие.

Цел на изследването: да се разработи и приложи методология за проучване и оценка на конкурентоспособността на селските райони в България.

Теза на изследването: Съществуващите методологии за оценка на регионалната конкурентоспособност могат да бъдат адаптирани и приложени към изследване и оценка на конкурентоспособността на селските райони в България.

Хипотези на изследването: (1) Регионалната конкурентоспособност се определя от развитието на секторите индустрия и услуги, дори и в селските райони. (2) Повишаването на регионалната конкурентоспособност е възможно чрез диверсификация на икономическите дейности и добавяне на стойност към произведените селскостопански продукти. (3) Природно-климатичните условия са предпоставка, но не и условие за висока степен на конкурентоспособност на селските райони.

Задачи на изследването: (1) Анализ на литературата и методологиите за териториалната конкурентоспособност; (2) Разработване на класификация за селските райони в България на равнище NUTS 3; (3) Социално-икономическа характеристика на дефинираните селски райони като основа за оценка на конкурентоспособността им; (4) Разработване на методология за оценка на конкурентоспособността; (5) Приложение на разработената методология за селските райони в България; (6) Разработване на препоръки и насоки за повишаване на конкурентоспособността на селските райони.

Данни и период на изследване: Преброяванията от 2011 и 2021 г.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В увода са представени актуалността на проблема, целта на работата, предметът и обектът на изследването.

Първата глава е посветена на теоретичните основи на регионалната конкурентоспособност. Дискутирани са нейната същност и оценка. Разгледани са факторите, влияещи върху конкурентоспособността: (1) Инфраструктура; (2) Човешкият капитал; (3) Иновации и технологии; (4) Управление и политики; (5) Икономическа диверсификация и развитие на клъстери; (6) Екологична устойчивост; (7) Културни и социални фактори и социално включване.

Наблегнато е на територията като конкурентен ресурс. Представен е модел за оценка на конкурентоспособността на селските райони, който представлява и методическа рамка на изследването. Той включва четири групи индикатори: човешки ресурси, селско стопанство, индустрия и услуги, иновации.

Във втората глава са дефинирани селските райони и е дискутирана методологията на Евростат и на ОИСР. Представени са трите подхода за дефиниране на селските райони: (1) пространствен подход; (2) териториален подход; (3) подход на социалното възприятие.

Дискутирани са характеристиките на селските райони в България в светлината на методологията на ОИСР. Анализирани са следните индикатори: (1) Население (брой); (2) Гъстота на населението; (3) Средна възраст на населението по области; (4) Възрастова структура на населението по области; (5) Работна сила по области; (6) Брой заети по сектори по области; (7) Средна брутна заплата на заетите лица по икономически сектори; (8) Брой записани учащи по области; (9) БДС по икономически сектори и области.

В третата глава е анализирана конкурентоспособността на селските райони в България. Представен е методологичен подход за оценка на конкурентоспособността на селските райони в България. Използвани са индексите на локализация и конкурентоспособност. Представена е комплексната оценка на специализацията и конкурентоспособността. Извършен е сравнителен анализ между селските райони и промените в периода 2011–2021 г. Основният извод от изследването в тази част е, че се наблюдават значителни и задълбочаващи се регионални различия между водещите и изоставащите области. Тези различия, според автора, се дължат на различия в икономическата специализация, човешкия капитал и иновационния потенциал. В заключението са резюмирани основните изводи, направени в изследването.

Методологията на изследването и използваните индикатори съответстват на целта на изследването, а задачите, поставени в увода, са успешно изпълнени.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приемам приносите, посочени от дисертанта, които са резюмирани по-долу. Те са ясно формулирани и произтичат от изследването.

Научно-методологични приноси:

- Разработен е модел за оценка на конкурентоспособността на селските райони в България на ниво област (NUTS 3);
- Проведено е изследване на 21 селски области, които са групирани в три типа: (1) с устойчиво развитие (нарастване на иновационния индикатор); (2) без съществено изменение; (3) с влошаване (негативната промяна в човешкия капитал не може да бъде компенсирана от други фактори).

Практико-приложни приноси:

- Изведени са профили на конкурентоспособност за групи области със сходни икономически характеристики;
- Изведен е изводът, че специализацията в селското стопанство не е достатъчна за висока регионална конкурентоспособност. Изоставането в индустрията и услугите действа като задържащ фактор;
- Обоснована е необходимостта от диференцирана политика по отношение на селските райони в България.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представени са три самостоятелни научни публикации на докторанта. Две от тях са на български език и са публикувани в издания на Университета за национално и световно стопанство. Една е на английски език в списание *Theoretical and Applied Economics* на Асоциацията на икономистите в Румъния. Публикациите са свързани с темата на дисертацията.

6. Оценка на автореферата

По структура, съдържание и същество авторефератът отговаря на съдържанието на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Работата е добре структурирана, а стилът на писане е ясен. Дисертантът систематично преминава от теоретичните концепции към индикаторите за емпиричното изследване. Изводите и препоръките са полезни и произтичат от изследването. В този си вид работата е готова и за публикуване като книга, която би била интересна за широк кръг специалисти.

Към работата имам следните технически забележки:

- При оформянето на дисертация обикновено се очаква методиката да бъде в отделна глава или подточка към глава. В настоящата работа, части от методиката е представена в няколко от главите.
- В автореферата отделните части на дисертацията започват с „Глава първа“, „Глава втора“ и т.н. В дисертацията е записано само заглавието на съответната част. Добре би било съдържанието и на двете места да бъде оформено по един и същи начин

- Формулирането на тезата на изследването според мен е по-добре да бъде свързано с конкурентоспособността, а не с методологиите.

8. Заключение

Въз основа на научените и приложени различни методи на изследване, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение на УНСС, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури да присъди на *СИЛВИЯ ПЕТРОВА ТОМОВА-ЗАХАРИЕВА* образователната и научна степен “доктор” по научната специалност 3.8. „Икономика и управление” (по отрасли)

30.05.2026

Пловдив

Дата / място

Подпис:

REVIEW

By: Prof. Dr Ivan Dimitrov Penov, Agrarian University – Plovdiv; Department of Economics; Field of Higher Education 3. Social, Economic and Legal Sciences; Professional Field 3.8. Economics; Scientific Speciality Economics and Management (by Sector)

Regarding: dissertation for awarding the educational and scientific degree "Doctor" in a scientific speciality at the UNWE.

Grounds for submitting the review: participation in the scientific jury for the defence of the dissertation according to Order No. 1143/28.04.2026 of the Rector of the UNWE.

Author of the dissertation: Silviya Petrova Tomova-Zaharieva

Topic of the dissertation: ASSESSMENT OF THE COMPETITIVENESS OF RURAL AREAS IN BULGARIA

1. Information about the dissertation candidate

The dissertation candidate studied under the doctoral program at the Department of Natural Resources Economics / Faculty of Business of the UNWE in a scientific speciality in accordance with the order of the Vice-Rector for Research and Development of the UNWE No. 1316/30.04.2025. The training was carried out in a free-form manner during the period 22.04.2025 - 22.04.2030.

The dissertation candidate acquired a bachelor's degree in economics (Agricultural Business) in 2014, and in 2015, a master's degree in the same speciality at the University of National and World Economy, Department of

Natural Resources Economics. He began his career in 2015 as an operational accountant at "Band - Consulting and Management" Ltd., Sofia. In the period 2020–2024, he worked as a supplier for two companies, and since 2024, he has been an operational accountant at "Tvorcheski kolektiv Bulgaria" EOOD in Sofia.

2. General characteristics of the presented dissertation work

The dissertation work is 139 pages long, comprising: Introduction (6 pages); Chapter One: Theoretical and methodological foundations for the analysis and assessment of regional competitiveness (41 pages); Chapter Two: Rural areas in Bulgaria – definition and development. – 27 pages; Chapter Three: Results and assessment of the competitiveness of rural areas in Bulgaria – 42 pages; Conclusion (5 pages); Literature (8 pages). 158 literary sources (140 in Latin and 18 in Bulgarian), 24 tables, 11 figures and 7 maps were used in the text.

The dissertation is well-structured and includes all necessary elements.

Relevance of the topic: The topic of rural area competitiveness is particularly relevant, as a significant part of Bulgaria's territory is classified as rural. These areas are characterized by high unemployment, poorly developed infrastructure and insufficient access to services. Depopulation is a process that accompanies rural areas, especially in the last decade.

Objective of the study: to develop and apply a methodology for studying and assessing the competitiveness of rural areas in Bulgaria.

Thesis of the study: Existing methodologies for assessing regional competitiveness can be adapted and applied to the study and assessment of rural area competitiveness in Bulgaria.

Hypotheses of the study: (1) Regional competitiveness is determined by the development of the industry and services sectors, even in rural areas. (2) Increasing regional competitiveness is possible through diversification of

economic activities and adding value to the produced agricultural products. (3) Natural and climatic conditions are a prerequisite, but not a condition, for a high degree of competitiveness of rural areas.

Objectives of the study: (1) Analysis of the literature and methodologies on territorial competitiveness; (2) Development of a classification for rural areas in Bulgaria at NUTS 3 level; (3) Socio-economic characteristics of the defined rural areas as a basis for assessing their competitiveness; (4) Development of a methodology for assessing competitiveness; (5) Application of the developed methodology for rural areas in Bulgaria; (6) Development of recommendations and guidelines for increasing the competitiveness of rural areas.

Data and research period: Censuses of 2011 and 2021.

3. Evaluation of the obtained scientific and applied scientific results

The introduction presents the problem's relevance, the purpose of the work, and the study's subject and object.

The first chapter is devoted to the theoretical foundations of regional competitiveness. Its essence and assessment are discussed. The factors influencing competitiveness are examined: (1) Infrastructure; (2) Human capital; (3) Innovations and technologies; (4) Governance and policies; (5) Economic diversification and cluster development; (6) Environmental sustainability; (7) Cultural and social factors and social inclusion.

The emphasis is on the territory as a competitive resource. A model for assessing the competitiveness of rural areas is presented and serves as the study's methodological framework. It includes four groups of indicators: human resources, agriculture, industry, services, and innovation.

The second chapter defines rural areas and discusses the methodology of Eurostat and the OECD. The three approaches to defining rural areas are

presented: (1) spatial approach; (2) territorial approach; (3) social perception approach.

The characteristics of rural areas in Bulgaria are discussed in the light of the OECD methodology. The following indicators are analyzed: (1) Population (number); (2) Population density; (3) Average age of the population by districts; (4) Age structure of the population by districts; (5) Labour force by districts; (6) Number of employed by sectors by districts; (7) Average gross salary of employed persons by economic sectors; (8) Number of enrolled students by districts; (9) GVA by economic sectors and districts.

The third chapter analyzes the competitiveness of rural areas in Bulgaria. A methodological approach is presented for assessing the competitiveness of rural areas in Bulgaria. The localization and competitiveness indices are used. The complex assessment of specialization and competitiveness is presented. A comparative analysis was carried out between rural areas and changes in the period 2011–2021. The main conclusion of this study is that significant, deepening regional differences are observed between the leading and lagging areas. These differences, according to the author, are due to differences in economic specialization, human capital and innovation potential. The conclusion summarises the study's main findings.

The study's methodology and indicators align with its purpose, and the tasks outlined in the introduction have been completed.

4. Assessment of scientific and applied scientific contributions

I accept the contributions outlined in the dissertation, summarized below. They are clearly formulated and grounded in research.

Scientific and methodological contributions:

- A model for assessing the competitiveness of rural areas in Bulgaria at the district level (NUTS 3) has been developed;

- A study of 21 rural areas has been conducted, which are grouped into three types: (1) with sustainable development (an increase in the innovation indicator); (2) without significant change; (3) with deterioration (the negative change in human capital cannot be compensated by other factors).

Practical and applied contributions:

- Competitiveness profiles have been derived for groups of areas with similar economic characteristics.
- The conclusion has been drawn that specialization in agriculture is not sufficient for high regional competitiveness. The lag in industry and services acts as a holding factor.
- The need for a differentiated policy for rural areas in Bulgaria is substantiated.

5. Evaluation of the publications on the dissertation

Three independent scientific publications of the doctoral student are presented. Two of them are in Bulgarian and have been published in the University of National and World Economy's publications. One is in English in the journal Theoretical and Applied Economics of the Association of Economists in Romania. The publications relate to the dissertation topic.

6. Evaluation of the abstract

In terms of structure, content, and substance, the abstract corresponds to the dissertation work.

7. Critical notes, recommendations and questions

The work is well structured, and the writing style is clear. The author systematically moves from theoretical concepts to indicators for the empirical study. The conclusions and recommendations are useful and arise from the

study. In this form, the work is also ready for publication as a book, which would be of interest to a wide range of specialists.

I have the following technical comments on the work:

- When drafting a dissertation, the methodology is usually expected to be in a separate chapter or sub-chapter. In the present work, parts of the methodology are presented across several chapters.
- In the abstract, the individual parts of the dissertation begin with “Chapter One”, “Chapter Two”, etc. In the dissertation, only the title of the corresponding part is recorded. It would be good if the content in both places were formulated in the same way
- In my opinion, the formulation of the research thesis should be better related to competitiveness, rather than methodologies.

8. Conclusion

Based on the various research methods learned and applied by the doctoral student, the correctly performed experiments, and the generalizations and conclusions made, I consider that the presented dissertation meets the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff, the regulations of the University of National and World Economy, and the rules for their application. This gives me a reason to evaluate it POSITIVELY.

Therefore, I would like to propose to the esteemed Scientific Jury also to vote positively and award SILVIYA PETROVA TOMOVA-ZAHARIEVA the educational and scientific degree "doctor" in the scientific speciality 3.8. Economics; scientific speciality Economics and Management (by branches)

30.05.2026

Plovdiv

Date / place

Signature:

